

Сучасні тенденції формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи

Ніколаєва С.Ю.
доктор
педагогічних наук
професор
КНЛУ

Мета виступу

Розглянути **систему навчання іноземних мов (ІМ) у початковій школі (ПШ)** і зробити спробу визначити сучасні тенденції розвитку цієї системи.

1

Складники системи навчання (н) ІМ

1. Підходи до н. (**вихідні** концептуальні положення)
2. Цілі н. («з **якою метою** навчати?»)
3. Зміст н. («**чого** навчати?»)
4. Принципи н. («**як організувати** навчальний процес?»)
5. Методи н. («**як навчати?**» – шлях до поставленої мети)
6. Засоби н. («**за допомогою чого** навчати?»)
7. Форми н. («**які уроки** проводити?»)
8. Умови н. («**що забезпечує ефективність** організації навчання?»)

2

1. Підхід до навчання ІМ у ПШ

Базова категорія навчання ІМ, яка визначає стратегію навчання і вибір методу навчання у ПШ, за допомогою якого реалізується ця стратегія; **точка зору на сутність того, як слід навчати ІМ.**

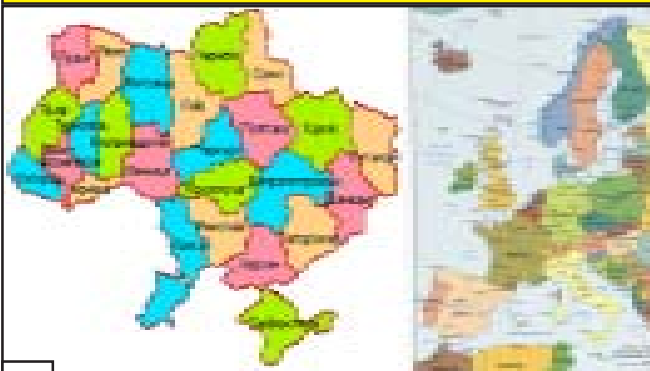
3

Основні підходи до навчання ІМ у ПШ

- **Компетентнісний:** формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності
- **Комунікативно-діяльнісний** (особистісно-діяльнісний): навчання іншомовної діяльності через іншомовну діяльність
- **Культурологічний:** взаємопов'язане навчання ІМ і культури
- **Рефлексивний:** формування в учнів рефлексивної компетентності (здатності до самостереження ...)
- **Рівневий:** процес навчання ІМ, орієнтований на європейські рівні володіння мовою (відкриття, виживання, рубіжний, просунутий, автономний, компетентний); **для ПШ – рівень А1**
- **Центрований на особі учня:** навчальний процес орієнтований на учня

4

Компетенція чи компетентність?

5

Державні документи в галузі освіти

- Національна рамка кваліфікацій
- Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки
- Концепція державної мовної політики України
- Проект Закону України «Про вищу освіту»
- **Державний стандарт початкової загальної освіти**
- Проект Державного стандарту базової та повної середньої освіти

Рекомендують термін
“Компетентність”

6

Ключова компетентність (КК)

Здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культурнодоцільні види діяльності, **ефективно розв'язуючи** актуальні індивідуальні та соціальні проблеми.

9

Компетентність

Набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із **знань, навичок, умінь, досвіду, цінностей, ставлення** тощо, які можуть комплексно реалізовуватися на практиці.

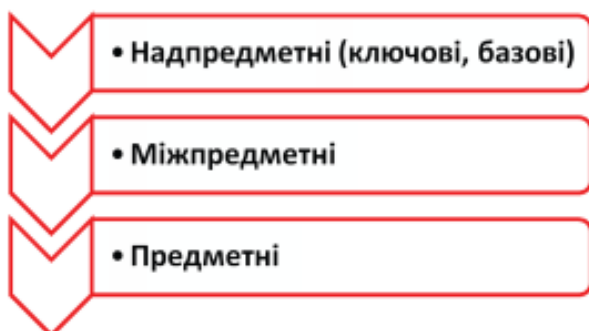
7

Європейська класифікація КК

- у рідній мові
- **в іноземних мовах (2-3 мови)**
- культурна
- навчальна
- комп'ютерна
- математична, фундаментальна природничо-наукова і технічна
- міжособистісна, міжкультурна, соціальна і громадянська
- у підприємстві

10

Типи компетентностей

8

Українська класифікація КК

- навчальна
- соціальна
- загальнокультурна
- громадянська
- у використанні ІКТ
- здоров'язбережувальна

11

Міжпредметна компетентність

Здатність учня застосувати щодо **міжпредметного кола проблем** знання, уміння, навички, способи діяльності і ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей (Освітня галузь “Мови і літератури”).

12

Предметна компетентність

Освоений учнями у процесі навчання досвід специфічної для **певного предмета (іноземної мови) діяльності**, пов’язаної з набуттям нового знання, його перетворенням і застосуванням.

13

Реалізація у навчальному процесі ПШ

- компетентнісного підходу зумовлює необхідність **уточнення цілей і змісту** навчання ІМ
- культурологічного підходу зумовлює необхідність **зміни назви** навчального предмета “Іноземна мова” на **“Іноземна мова і культура”**
- рівневого підходу зумовлює **необхідність детального опису підрівнів** володіння іноземною мовою і культурою (ІМіК) у кожному з 1 по 4 клас

14

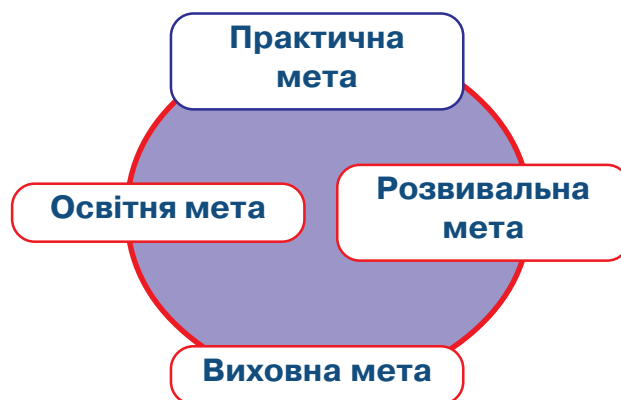
ПЕРША ТЕНДЕНЦІЯ

Перехід з наступного навчального року на новий “Державний стандарт початкової загальної освіти” (2011р.) є підґрунтям для:

- зміни назви навчального предмета з ІМ на ІМіК
- переходу в галузі навчання ІМіК на термін **“компетентність”** та уточнення **складників іншомовної комунікативної компетентності**
- детального опису **рівня А1** володіння іноземною мовою і культурою у ПШ

15

2. Цілі навчання ІМіК у ПШ

16

Практична мета

Формування в учнів **іншомовної комунікативної компетентності (ІКК)**, тобто здатності успішно вирішувати завдання **взаємодії і взаєморозуміння із носіями мови**, яка вивчається, у відповідності до норм і культурних традицій в умовах прямого й опосередкованого спілкування.

17

Уточнені компоненти ІКК

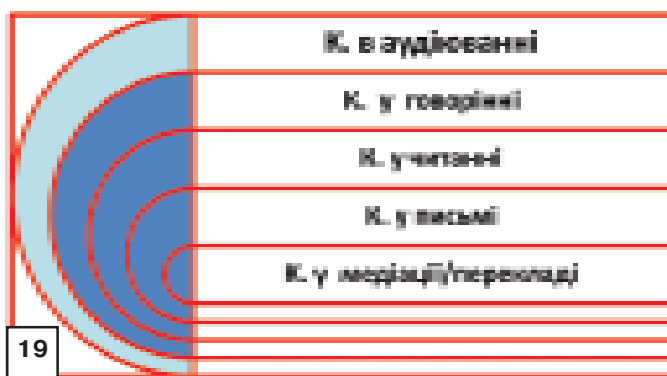

Компоненти лінгвосоціокультурної компетентності (к.)

- Соціолінгвістична к.
- Соціокультурна к.
- Соціальна к.

21

Мовленнєві компетентності (К.)

19

Складники компонентів лінгвосоціокультурної компетентності

- Соціолінгвістична к. :
Зн. + Н. + Вм. + Усвідомленість
- Соціокультурна к. : Зн. + Вм.
- Соціальна к. :
Зн. + Готовності + Здібності

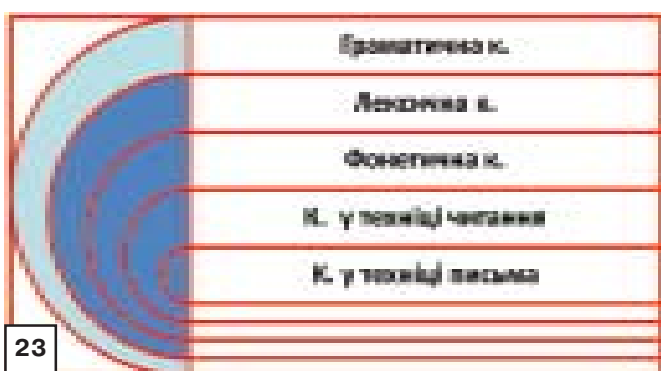
22

Складники мовленнєвих компетентностей

- Мовленнєві вміння
- Мовленнєві навички
- Мовленнєві знання
- Комунікативні здібності

20

Мовні компетентності (К.)

23

Складники мовних компетентностей

Мовленнєві навички

Мовні знання

Мовна усвідомленість

24

Компоненти навчально-стратегічної компетентності (к.)

Складники компонентів навчально-стратегічної компетентності

Вміння і навички:

- визначити власні індивідуальні мовні особливості
- вибрати і використовувати навчальні та комунікативні стратегії

Знання:

- власні індивідуальні мовні особливості
- навчальні і комунікативні стратегії

25

Деталізовані рівні володіння ІМ у ПШ (за О.О.Паршиковою)

Назва	Кодовий рівень ІМ	Список умінь/навичок/знань/компетентностей	Вимоги до рівня володіння ІМ
A2.1	A2.1.1	Навідривки, Спроби, розуміння, інтонація, ІМ/ІМЛ. Індивідуальні розуміння без слів	Початковий/починаючий спілкування
	A2.1.2	Пам'яті, розуміння ІМ/ІМЛ. Індивідуальні розуміння	...
A2.2	A2.2.1	Розуміння, розуміння висловлювань, відомості, мовлення, інтонація, ІМ/ІМЛ.	Проміжний/починаючий спілкування
	A2.2.2	... розуміння, інтонація, ІМ/ІМЛ.	...

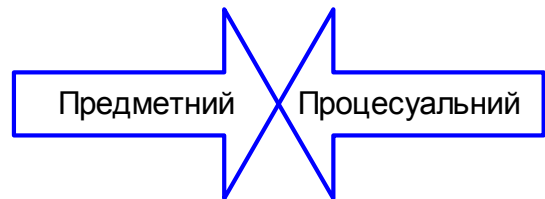
26

ДРУГА ТЕНДЕНЦІЯ

- Уточнення складників ІКК згідно з новим Стандартом початкової освіти
- Визначення цілей навчання у ПШ відповідно до конкретизованих підрівнів володіння ІМіК

27

3. Зміст навчання ІМіК

28

Предметний аспект змісту навчання ІМіК у ПШ

1. а) Сфера і види спілкування, функції, мовленнєві і мовленнєві ситуації та ролі, необхідні засоби комунікації; б) комунікативні цілі і кваліфік; в) теми, проблеми і тексти.
2. а) Лінгвосоціокультурний матеріал (національний і міжкультурний); б) соціальні ситуації.
3. Мовний матеріал (фонетичний, лексичний, граматичний тощо).
4. Навчальні і комунікативні стратегії.

29

Процесуальний аспект змісту навчання ІМіК у ПШ

1. а) Вміння аудіювати, концентрувати, читати, писати і вправ для їх розвитку; б) відповідні завдання.
2. а) Вміння вступати у комунікативні ситуації і вправи для їх розвитку; б) навчання вступати у лінгвосоціокультурний матеріал і вправи для їх формування; в) відповідні завдання.
3. а) Навчання опрацювання мовного матеріалу і вправи для їх формування; б) відповідні завдання.
4. а) Вміння опрацювати навчальні і комунікативні стратегії і вправи для їх розвитку; б) відповідні завдання.

Принципи відбору змісту елементарної ІКК

- Принцип **необхідності і достатності** змісту для реалізації цілей навчання міжкультурного спілкування у ПШ
- Принцип **доступності** для засвоєння змісту навчання молодшими школярами у цілому і його частин зокрема

30

Принцип природовідповідного навчання

Врахування **вікових та індивідуальних** особливостей учнів:

- мимовільної уваги і запам'ятовування
- інтуїтивного розуміння і переживання
- емоцій та уяви
- схильності до гри

33

ТРЕТЯ ТЕНДЕНЦІЯ

- Оновлення **предметного** аспекту змісту навчання ІМіК у ПШ
- Визначення **процесуального** аспекту змісту навчання ІМіК у ПШ згідно з оновленим предметним аспектом змісту навчання ІМіК
- Створення методичних засад **відбору** мовних мінімумів навчання ІМіК у ПШ

31

Принцип розвиваючого навчання

- навчання **у співробітництві** з учителем з урахуванням пізнавальних процесів учнів, які "дозрівають"
- **розвиток пізнавальних процесів** учнів за допомогою предмета ІМіК
- **підтримка процесів усвідомлення** способів оволодіння ІМіК і мовних закономірностей ІМ

34

4. Спеціальні методичні принципи

- П. **природовідповідного** навчання
- П. **розвиваючого** навчання
- П. **культуротворчого** навчання

32

Принцип культуротворчого навчання

- **пробудження в учнів інтересу** до нової мови і культури іншого народу
- **реалізація іншомовної діяльності** на основі образотворчої, художньої, музичної, ігрової та інших видів діяльності

35

ЧЕТВЕРТА ТЕНДЕНЦІЯ

Осучаснення принципів навчання ІМіК у ПШ згідно з новітніми вітчизняними і зарубіжними дослідженнями у галузі методики формування ІКК

36

5. Комунікативно-ігровий метод навчання ІМ у ПШ (за О.О.Паршиковою, 2010р.)

Організація комунікативно-ігрової діяльності молодших школярів, яка **забезпечує мотиваційну, змістову і процесуальну основи** для моделювання у навчальному процесі з ІМіК адекватних їхнім віковим особливостям ситуацій іншомовного спілкування з метою формування ІКК на елементарному рівні.

37

Класифікація прийомів (П.) навчання ІМіК у ПШ

- П. з елементом **змагання**: ігри, конкурси, вікторини
- П. з елементом **загадування**: шаради, загадки, кросворди
- П. з елементом **перевтілення**: ігри-пантоміми, скетчі, інсценівки, рольові ігри
- П. з елементом **художнього виконання**: лічилки, скоромовки, римуння, вірші, пісні
- П. з елементом **сюжетної організації**: казки, легенди, байки та інші історії

38

Приклади прийомів навчання ІМіК у ПШ

- Ляльковий театр...
- “Хоровод”
- “З’єднай”
- “Пізнати, вибрати, показати”
- “Пізнати і розкласти”
- “Подвійне коло”
- “Ланцюжок” тощо

39

П’ЯТА ТЕНДЕНЦІЯ

Поява у вітчизняній методиці навчання ІМіК **нових методів** навчання у початковій школі і розробка відповідних їм прийомів навчання

6. Типології засобів навчання

- Для вчителя, для учнів, для вчителя і для учнів
- Основні, допоміжні, додаткові
- Нетехнічні, технічні

40

Принципи (П.) створення системи засобів навчання

- П. функціональності
- П. свідомості і творчої активності учнів
- П. наочності
- П. позитивного емоційного фону
- П. індивідуалізації та диференціації навчання

41

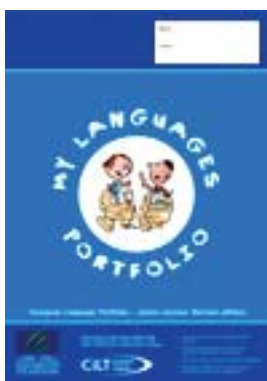
Засоби навчання ІМіК учнів ПШ
Державний стандарт початкової
загальної освіти
Програми з ІМіК для ПШ
Навчально-методичний комплекс з ІМіК

Типи складу НМК	Компоненти НМК для ПШ		
	Обов'язкові	Факультативно-обов'язкові	Факультативні
Міні-мально-необхідний	підручник, книжка для учителя, аудіо-посібник (1-4 класи)		
Достатній	підручник, книжка для учителя, аудіо-посібник (1-4 класи)	книжка для читання, аудіовізуальний і комп'ютерний посібники (1-4 класи)	
Повний	підручник, книжка для учителя, аудіо-посібник (1-4 класи)	книжка для читання, аудіовізуальний і комп'ютерний посібники (1-4 класи)	зошит для самостійної роботи, збірник тестів, глосарій, граматичний довідник, візуальний посібник (1-4 класи)

42

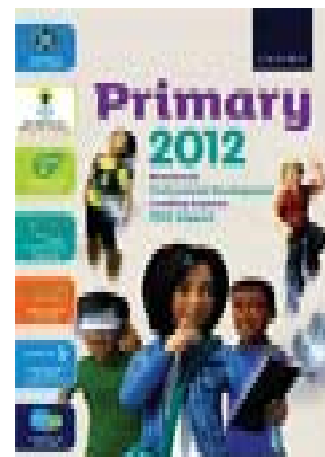
Мовний портфель учня ПШ

- **Засіб навчання**, який сприяє формуванню в учнів іншомовної комунікативної компетентності і їхньому особистісному розвитку як суб'єктів освітнього процесу.
- **Пакет робочих матеріалів**, які відображають результати навчальної діяльності учнів з ІМіК.

43

Електронні посібники з ІМіК

44

ШОСТА ТЕНДЕНЦІЯ

- Поступове **підвищення якості** вітчизняних підручників з ІМіК для ПШ
- **Розширення номенклатури** засобів навчання ІМіК
- **Упровадження** у навчальний процес з ІМіК **інформаційно-комунікаційних технологій**

45

7. Типи традиційних уроків ІМ у ПШ

Уроки, спрямовані на **формування мовленнєвих навичок** користування мовним матеріалом

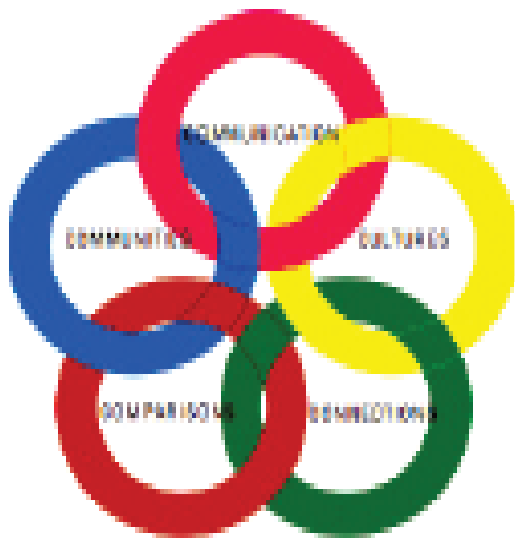
Уроки, спрямовані на **розвиток мовленнєвих умінь** аудіювання, говоріння, читання, письма

46

Типи нетрадиційних уроків ІМ у ПШ

- Урок - **турнір**
- Урок - **гра**
- Урок - **КВК**
- Урок - **екскурсія**
- Урок - **конкурс**
- Урок - **мрія**
- Урок - **проект** тощо

47

СЬОМА ТЕНДЕНЦІЯ

Посилення уваги до нових типів нетрадиційних уроків ІМіК у ПШ

49

8. Упровадження нового стандарту початкової загальної освіти

Метою освітньої галузі “Мови і літератури” є розвиток особистості учня, формування його комунікативної компетентності та загальних уявлень про мову як систему і літературу як вид мистецтва. Зазначена освітня галузь складається із мовного і літературного компонентів.

50

Вимоги до уроку ІМ у ПШ

Мовленнєва спрямованість

Комплексність

Урахування рідної мови учнів

48

Змістові лінії навчання ІМ

Мовленнєва

Мовна

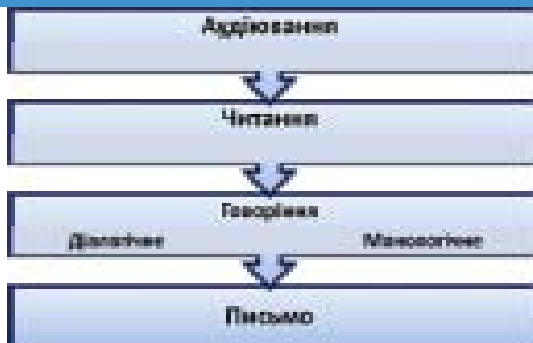
Соціокультурна

Діяльнісна

51

Мовленнєва лінія

52

Мовна лінія

- Знати достатню кількість лексичних одиниць і вміти використовувати їх для вираження основних комунікативних потреб.
- Уміти правильно вживати граматичні структури і явища у простих реченнях (фразах) для задоволення простих повсякденних потреб у межах відповідної сфери спілкування.

53

Соціокультурна лінія

- Уміти обмінюватися інформацією і висловлювати свої погляди простими мовними засобами; встановлювати соціальний контакт (вітання і прощання; знайомство; висловлювання вдячності, вибачення).

54

Діяльнісна лінія

- Уміти орієнтуватися у навколишньому середовищі і встановлювати соціальний контакт.
- Використовувати набуті знання, уміння та навички; оцінювати свої досягнення.

55

ВОСЬМА ТЕНДЕНЦІЯ

- Перехід на новий стандарт початкової загальної освіти з 1 вересня 2012 року.
- Упровадження у навчальний процес нових навчальних планів.
- Укладання програм з ІМ на засадах нового стандарту.

56

9. Умови успішної реалізації системи навчання ІМіК

- Рівень **сформованості у вчителя** міжкультурної іншомовної комунікативної і методичної компетентностей
- Особистісна **готовність учнів до навчання у школі**
- **Вмотивованість** учнів і вчителів
- **Обсяг навчального навантаження** учнів 1-го класу
- **Забезпеченість навчально-методичними комплексами**

57

НАГАЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ !!!

Розробка і затвердження державного стандарту підготовки вчителя іноземної мови і культури початкової школи

58